

DOI: 10.21005/pif.2018.33.B-02

THE IDEA OF OPEN FORM – THE BENCH IN THE PUBLIC SPACE. PUTTING THEORY INTO ACTION BASED ON EXAMPLE OF STUDENTS' CONTEST ENTRIES

IDEA FORMY OTWARTEJ – ŁAWKA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ. WDRAŻANIE TEORII NA PRZYKŁADZIE KONKURSOWYCH PRAC STUDENCKICH

Romuald Fajtanowski

Dr hab.

Ewa Raczyńska-Mąkowska¹

MSc

University of Science and Technology in Bydgoszcz
Faculty of Mechanical Engineering
Department of Design

ABSTRACT

The Authors present examples of applications for a city bench – an outcome of a student contest as a form that engages in a dialogue with a given space of Bydgoszcz². Experimental tests allowed to determine models for functioning of small open forms, according to the idea of Oskar Hansen. By referring to this slightly utopian theory it was possible to verify empirically its assumptions taking into consideration the so much desired pro-social designing. Motto: "... through the design a creator does not create a finite object but provides it with possibilities of context and interpretation" [5].

Key words: form, design, bench, space, context, Oskar Hansen.

STRESZCZENIE

Autorzy przedstawili przykłady zastosowania ławki miejskiej – efektu studenckiego konkursu, jako formy wchodzącej w dialog z wybraną przestrzenią w Bydgoszczy. Doświadczenia badawcze pozwoliły określić modele funkcjonowania małych form otwartych według idei Oskara Hansena. Nawiązanie do tej nieco utopijnej teorii pozwoliło zweryfikować empirycznie jej założenia przy jednoczesnym uwzględnieniu tak współcześnie pożądanego projektowania prospołecznego. Motto: "... twórca przez swój projekt, nie tworzy zamkniętej rzeczy, lecz buduje możliwość kontekstu i interpretacji" [5].

Słowa kluczowe: Forma otwarta, design, wzornictwo, ławka, przestrzeń, kontekst, Oskar Hansen.

¹ doctoral student at Faculty of Architecture at the Gdańsk University of Technology

² Bydgoszcz- city with population of 360-inhabitants in the north-east of Poland, situated at the Wisły, Brdy i Kanału Bydgoskiego.

1. CONCEPT OF OPEN FORM

The theory of open form was formulated by Oskar Hansen (1922-2005), an architect, space planner, and architecture theoretician. It defines the role and functioning of an art piece, architectural object or space planning assumption. The main postulate of the author is a different approach to design and inclusion of a user into co-creation of the object. Instead of a traditional finite object Hansen proposes an object whose form could be modified, transformed and used in different contexts.

In this way, an architectural object loses its superior status, instead, it becomes a background for the above mentioned processes. Space which welcomes any form of activity requires cooperation of a creator with an ordinary spectator-user. This cooperation goes beyond mere interpretation, a user can change the object by adjusting it to their needs. This process is of constant character, resulting from changes in expectations and needs of the users.

This theory is about finding application for different kinds of designs; starting with interior architecture, through art installations, pavilions, large buildings of public utility and finishing with a utopian concept of Linear Constant System. According to the author's vision, it should be promoted all over Poland.

For the first time the Theory of Open Form was presented during CIAM congress in w Otterlo in 1959, and since then it was consistently developed by Oskar Hansen during his artistic career. [3].

2. THE IDEA OF THE CONTEST

The Research methodology, which has been accepted is based on laboratory tests, field experiments, comparative analyses, model trials, and primarily on empirical tests with the use of students' designs created as part of a city bench design contest announced by the City Council Bydgoszcz'.

The main assumption of the contest was to create interesting and unique spatial forms dedicated to the inhabitants to relax and socialize. Another important idea which was to be remembered and implemented through the contest was the theory of Open Form, whose assumptions respect the user's individuality. It involves creation of conditions consistent with the above mentioned concept, thus being in opposition to the prevailing trend of a 'closed object' [1]. According to Hansen, Open Form conveys the idea of the art of environment which makes an average man a 'driving force'. When designing residential areas he treated each apartment as a spatial form, which outside was supposed to be one of the elements of artistic competition of different forms of similar type – the effect of other human activities. Thus, the work of an architect would be reduced to a supportive role, that is, exposing those activities in the process of changes and transformations basing on the criterion of clarity of particular forms [1]. According to Hansen, Open Form proposes to abandon superiority of specialists in favor of versatile abilities of particular individuals, their relations, the art of events. This kind of form, according to Hansen, could become "realism of our times". The role of a creator would be to prevent chaos but respect "uniqueness" of each individual. In order to make the Open Form process clear and communicative, Hansen put the emphasis on creativity of individual persons as, according to him, they are co-creators of space [2].

The above presented ideas were accepted by students of the UTP Division of Design to be used in the space of the city of Bydgoszcz. Cooperation of the city and the university was to highlight who the citizen of Bydgoszcz are, how they live and what their environment is like as well as how much the students' proposals can reflect their desires and aspirations

For a designer the „background exposing reality is the superior value”. Therefore, the goal of the contest organizers and participants was to “provide conditions for better understanding of the environment, in which they exist”.

Thus, according to his idea, a small architecture cannot be reduced only to its basic function. It is also supposed to play the „social roles”, not only be used. The aim of Hansen as well as the contest organizers was also to incorporate the designed architecture into the landscape to provide the citizens with the possibility of relax and spending free time [2] [10].

In order to comply with the accepted assumptions, the responsibility of a design is to make sure that the users' needs should be taken over by the inhabitants not educated designers. Architects and designers should be merely consultants, and by no means should they provide specific solutions. Hansen said that “an individual person knows what is best for them, and it needs to be their own choice”. During his meeting with Orbist, Hansen admitted that the theory of Open Form was an attempt to provide an answer to the system denying individualism and uniqueness in architecture. Hansen believed in creativity, awareness and imagination of people as well as their abilities of symbiosis and creation of a new environment that would be attractive for all inhabitants of a given area [1] [2].

Hansen's statement that each person can create his/her own space „well”, that is, conveniently and give it a beautiful form seems to be utopian, with a pure form deprived of the right of existence. Perhaps, the 50-s, when that idea was being born, confidence in talents was higher, not burdened with today's experience? Experiences show that if we allow people to manage space freely, with no constraints – the effect to be provided is just chaos and spatial and esthetic mess.

Exemplary effects of such an open and unrestricted activity can be seen in Chmielnicki, Ukraine. This is a place whose inhabitants were allowed to design and make their city benches. The people were given standard benches and each group represented a given community, street or a district, ‘performed’ their bench according to their own ideas. When watching the objects made by the inhabitants, doubts and questions appear – in fact one main question – what is the ‘priority’, that determines and qualifies activities and ideas of the inhabitants to make them ‘come true’ and enter the public space? Is it the artistic value established according to the academic criteria – or is it the joy and satisfaction of the people with what they have made themselves? After all, this is not beautiful what is beautiful by definition but what we really think is. Tastes are not to be disputed but in this situation the question must be asked: what are the criteria that would condition existence of this kind of objects in a public space. Should they be showed, installed in order to satisfy the desires and aspirations of inhabitants? or should those designs be corrected, denied or refused to be located in the town by some ‘administrative organ’?

Hansen believed that people are creative in so many ways and have so much imagination that this challenge can be faced and they can start creating their own space. According to his theory, these visions would be unfinished, open and they would allow users to have their own interpretation and what is more, this interpretation is supposed to be implemented not only mentally but also through the user's interaction with the object (perhaps it can) leading to its change. These actions would, thus, be fundamentally irresponsible, equivocal, ready to read and interpret [7].

3. OPEN FORM OF THE BENCH – RESULTS OF THE CONTEST

Participants who are familiar with the above factors and equipped with relevant knowledge of the effect of place and time and primarily the social role of a design – started to develop individual forms to be used as city benches. Awareness of the impact of the form in a specific space is rarely taken into consideration in a design of city furniture, though the

location and context involves a completely different approach to a design and its role in creation of places. Serial products were replaced with individual creations assuming that their impact on the public space will trigger and enhance the process of place creation, *the third place* – a space which is used by choice and affects the relations between its users [6].

Fig.1 City benches in Chmielnicki, Ukraine, Author: Romuald Fajtanowski

Ryc.1 Ławeczki miejskie w Chmielnickim na Ukrainie, Autor: Romuald Fajtanowski

As many as 47 designs were provided for the contest (visualizations, models), individualized and distinct to provide the city with a specific character. It triggered unrestricted creation of the environment in which the main role of a designer, as a space manager, involves providing the above mentioned 'background' for events. The objects to be designed were supposed to expose people and their daily activities. They were supposed to focus on group activities and highlight an individual expression of each inhabitant. The designed object became a tool to be used and transformed by its users due to its ability to adjust to their changeable needs [4].

Agata Bryk, the winner of the contest, was inspired by the old infrastructure of the Bydgoszcz Canal to use past technology in a very creative way. The outcome was a beautiful

design whose simple form combines tradition with modernity, with a charming structure and clarity of expression. It is a form which shapes a place and provides it with individual character. On the other hand, it turned out that the proposed bench can also be placed in a different location where it can become a form redefining the place. The designed benches were found to match both places and were willingly chosen by the users, encouraging interactions between people, in consistence with Hansen's idea of open form. In both places they are related to the context of a river bank where they were placed. A survey which was carried out among the users confirmed their acceptance. Respondents focused attention to attractiveness of the form, its dynamics, potential to encourage people to communicate with each other. At the same time, placing the object in a deliberately chosen spatial context, made it become a participant of the users' more active behavior and its unusual form motivates people to engage in different activities during relax in the open air.

Fig. 2. Sluice bench, design. Author: Agata Bryk, Source: archives of UTP Design Department.
Ryc. 2. Sluice bench, projekt, Autor: Agata Bryk, Źródło: Archiwum Zakładu Wzornictwa UTP

The project of Anna Cichosz, in turn, treats the contact between the object and its users in a different way by putting them in front of each other, which provides more direct contact as compared to a traditional bench. Thus, the idea of this project is very universal and matches both a downtown built-up area and different kinds of squares, parks, and green areas. This is a design which involves seeking an interesting form as a priority. Intriguing shape and the way of placing the users is supposed to unleash a desire to use it, as a kind of curiosity that is intriguing enough to be seen and sat on. It gives the opportunity to engage in conversation with other users. This kind of approach provides the possibility of choosing a location which needs to be highlighted, pay attention to its attrac-

tiveness and make it a new place. In the case of this particular project the situation was different from the previous example. The bench was given a placement with a context to be matched to its form and, at the same time, such that provides the possibility to observe both interesting objects and people around. Two Ring benches were placed in the context of the Opera Nova building (similar roundness of shapes), in the proximity of the embankment, with a view of the most interesting objects situated on Wyspa Młyńska. However, the object that this form was to be associated with is the nearby amphitheater. Ring benches have become a natural complement of one of the users' favorite, already defined and accepted space. Hansen's open forms highlight attractiveness of the location, they merge into the environment so that the already shaped space will not be disrupted. At the same time they are separate objects which capture attention of people, regardless of the place they are put in. These are benches which allow to look in the eyes and into the distance, engage into talk, watch, stay or return.

Fig. 3. Design of RING bench by Anna Cichosz, Phot: Ewa Raczyńska-Mąkowska
Ryc. 3. Ławka RING autorstwa Anny Cichosz, Źródło: Ewa Raczyńska-Mąkowska

Ewa Grzelczak's design impresses with its scale – it transforms architectural forms into small architecture. The form of this project is dedicated to a potential investor who is supposed to be Gotowski Company which constructs bridge structures. An analysis of localization of the most interesting forms and their social acceptance allowed to assume that objects for sitting in the proximity of Bridges can provide conditions for creation of another space to be willingly chosen by users due to its original form, attractive surroundings – near a river and a bridge. Exploring the issue of a 'dialogue' between these two forms and the potential that they can provide for identification of another place, is now being analyzed at the level of prototype modeling.

Most of the proposals, including the design provided by Monika Pulikowska were based on pre-accepted Hanson's assumptions that these are the inhabitants whose task is to create a new quality of space "finish the object" according to their own needs. In this case metal pipes are used, which due to their properties can be adjusted to the land shape. They can be used for formation of benches, bicycle racks, tables, platforms and forms to be used by children at the playgrounds.

Fig. 4. Design of AERIFORM Bench by Ewa Grzelczak, Source: archives of UTP Department of Design
Ryc. 4. Projekt ławki AERIFORM Ewy Grzelczak, Źródło: Archiwum Zakładu Wzornictwa UTP

It turns out that the processes of design and implementation of a project involve actions which can completely change it. Even the best designs can be spoiled by its executors, who may be unaware of the idea that lies behind them. This wasted potential seems to be something we, Polish people, specialize in, as also Hansen's projects were spoiled by the constructors, which is mentioned by Filip Springer or Marcin Piotrowski in their article – *His really good projects were mercilessly destroyed by the socio-realistic system. And it was not due to politics but unreliable constructors. Those who remember PRL know ever present flubs, inaccuracy and mediocrity of those times. Hansen's designs were almost always made the way they had to be. The 'almost' usually ruined the designer's idea ... it is a familiar feeling for a designer to have some details changed (without consultation) and subsequently the object is deprived of some important features and it loses its character. Certainly, the people who implement a project but do not know a wider context, are not aware of this fact. Eventually, it appears that the design had no sense [7] [9].*

Implementation of SLUICE BENCH in Młyńska Wyspa illustrates the above mentioned "destruction" of a project. The contractor, without consultation, changed the way of the benches setting, completely destroying the idea of the project. In order to make the montage easier, they changed the structure of benches cutting off the part which was supposed to rest on a foundation. Instead, they welded additional supports which completely changed the project idea. This is an example of lack of imagination, ignorance and disrespect of other peoples' work.

For the purpose to make the montage easier, implementation of the project was not consistent with its documentation and the benches were placed directly on the ground. This caused violation of proportions of the whole structure. A brilliant idea was distorted and after having been implemented it become nothing more but just a poor substitute for the project.

Fig. 5. Design of WORLY bench by Monika Pulikowska, Source: archives of the Department of Design, UTP
Ryc. 5. Ławka WORLY Moniki Pulikowskiej, Źródło: Archiwum Zakładu Wzornictwa UTP

Fig. 6. SLUICE BENCH, on the left – project, on the right – ready bench situated in Wyspa Młyńska, Phot. Romuald Fajtanowski

Ryc. 6. SLUICE BENCH , po lewej – projekt, po prawej- gotowa ławka usytuowana na Wyspie Młyńskiej, Fot. Romuald Fajtanowski

5. CONCLUSIONS

Design of small architectural forms to be used in a given context can go far beyond correctness of shape, materials, and functionality. Specific acupuncture of space enables conscious search and 'stamping' of a given area.

A town which is searching for its identity or wants to highlight it, creates places and consciously dedicates them to – people and their free choice.

Designs, provided in result of the experiments and the contest, allow to define a neutral space, they highlight its values, moreover – find users who, thanks to them, can find individuality and uniqueness of the locations, where they can feel like at home. Contemporary interpretation of the idea of Hansen's Open Form has become an additional research experiment indicating the importance to define the space and the need to monitor its transformation. The utopian vision of inhabitants being involved in management of their environment, impossible during the times of PRL, is now becoming more and more realistic due to wide social consultation.

The study of the Bydgoszcz case can support designers in making decisions concerning city space management with the intention to define it for usage by the city dwellers. Spaces of Bydgoszcz are identified by involvement of its communities and activities structuring its esthetics [8]. Conscious creation of a form makes it belong to a given place or match the right context to the designed object - each design was to focus on creation of a new quality of space or complete it adequately to provide a basis for a new place or trying to 'match' the one that already exists.

The course in project design was run by Romuald Fajtanowski, Ph.D. An analysis of spatial contexts, along with the research on the social acceptance was supervised by Ewa Raczyńska-Mąkowska, M.Sc.

IDEA FORMY OTWARTEJ – ŁAWKA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ. WDRAŻANIE TEORII NA PRZYKŁADZIE KONKURSOWYCH PRAC STUDENCKICH

1. IDEA FORMY OTWARTEJ

Teoria Formy Otwartej sformułowana została przez Oskara Hansena (1922-2005), architekta, urbanistę i teoretyka architektury. Dotyczy roli i funkcjonowania dzieła sztuki, obiektu architektonicznego lub założenia urbanistycznego. Podstawowym postulatem autora jest zmiana myślenia o projektowaniu i włączenie użytkownika do współtworzenia dzieła. Zamiast tradycyjnie pojmowanego, skończonego obiektu, Hansen zaproponował formę zachęcającą do modyfikacji, przekształcania, wykorzystywania w różnych kontekstach. Obiekt architektoniczny traci w ten sposób nadrzędny status, stając się w zamian tłem dla wydarzeń. Sprzyjająca różnym formom aktywności przestrzeń, wymaga współdziałania projektanta i przeciętnego widza-użytkownika. Współdziałanie ten wykracza poza samą interpretację, użytkownik może zmienić obiekt, dostosowując go do swoich potrzeb. Proces ma charakter ciągły, wynikający ze zmian w oczekiwaniach i potrzebach użytkowników. Teoria miała znaleźć zastosowanie w projektach o różnej skali, począwszy od architektury wnętrz, instalacji artystycznych, przez pawilony, duże budynki użyteczności publicznej, aż po utopijną koncepcję Linearnego Systemu Ciągłego obejmującego zgodnie z wizją autora całą Polskę. Teoria Formy Otwartej po raz pierwszy zaprezentowana została podczas kongresu CIAM w Otterlo w 1959 roku, a następnie konsekwentnie rozwijana przez Oskara Hansena w ciągu kilkudziesięciu lat jego pracy projektowej i pedagogicznej [3].

2. IDEA KONKURSU

Metodyka badawcza, którą przyjęto, oparła się na zabiegach warsztatowych, w tym badaniach terenowych, analizach porównawczych, próbach modelowych, a przede wszystkim na empirycznych badaniach z wykorzystaniem projektów studenckich, powstałych w ramach konkursu ogłoszonego przez Urząd Miasta w Bydgoszczy³ na projekt ławki miejskiej. Głównym założeniem konkursu⁴, było stworzenie ciekawych i wyjątkowych form przestrzennych, przeznaczonych do odpoczynku, relaksu i spotkań mieszkańców.

³ Bydgoszcz- 360-tysięczne miasto w północno-zachodniej Polsce, położone u zbiegu rzek Wisły, Brdy i Kanału Bydgoskiego

⁴ Konkurs „Serdeczna ławeczka” zorganizowany przez Urząd Miasta Bydgoszczy, przeznaczony dla studentów bydgoskich uczelni z kierunków: architektura, architektura wnętrz i wzornictwo.

Drugą ważną ideą, którą prowadzący konkurs chcieli wdrożyć i wprowadzić w dzisiejsze realia, to teoria otwartej formy, której to założenia szanujące indywidualność odbiorcy, stwarzałyby właściwy klimat przestrzenny do tworzenia odpowiadających ww. idei koncepcji, a tym samym przeciwstawiłyby się trendowi dominującego w przestrzeni „zamkniętego” przedmiotu [1]. W formie otwartej Hansen zawarł ideę sztuki otoczenia, w której motorem byłby przeciętny człowiek. Projektując osiedla mieszkaniowe traktował działalność każdego człowieka w swoim mieszkaniu jako formę przestrzenną, na zewnątrz zaś ta forma miała być jednym z elementów polemiki plastycznej różnych form podobnego typu - rezultatu innych działalności ludzkich. Praca architekta czy projektanta sprowadzałyby się w tym przypadku do roli pomocniczej, do eksponowania tych działań w procesie zmian i przekształceń w oparciu o kryterium czytelności poszczególnych form [1]. Forma Otwarta, jak opisywał to Hansen, proponowała zerwanie ze schematem nadrzędności specjalistów i miała otworzyć szeroko oczy na wszechstronne możliwości poszczególnych ludzi, na wzajemne między nimi relacje, na sztukę zdarzeń. Forma ta, wg Hansena, mogłaby się stać "realizmem naszych czasów". Rolą twórcy byłoby to, aby szanując "inność" każdego człowieka, nie dopuścić do chaosu. Aby to, co w ramach Formy Otwartej robili ludzie, stało się czytelne, komunikatywne. Hansen kładł nacisk na kreatywną rolę jednostki, bowiem według niego, to ona była współautorem przestrzeni [2].

Przedstawione powyżej idee postanowiono wykorzystać w ramach aktywności projektowej studentów Zakładu Wzornictwa UTP w przestrzeni Bydgoszczy. Współpraca Miasta i Uczelni miała zaowocować działaniami pokazującymi kim są mieszkańcy Bydgoszczy, jak żyją, jakie jest ich otoczenie, na ile propozycje studenckie będą odbiciem ich pragnień i dążeń.

Dla twórcy Otwartej Formy „tło eksponujące rzeczywistość to wartość nadrzędna”. Dlatego też zamiarem organizatorów i uczestników konkursu było „stwarzanie warunków lepszego rozumienia środowiska, w którym się istnieje”. Nie chciano zatem ograniczać zgodnie z jego ideą projektowanej małej architektury jedynie do jej podstawowej funkcji. Miała ona również odgrywać „role” społeczne, być zrozumiana, a nie tylko użyteczna. Celem Hansena jak i również organizatorów, było także wkomponowanie projektowanej architektury w krajobraz przyrody, gwarantujący mieszkańcom relaks i możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu [2] [10].

By być w zgodzie z przyjętymi założeniami, to zwykli mieszkańcy, a nie wykształceni projektanci, powinni móc zaprojektować dogodną dla siebie przestrzeń do życia i pracy. Architekci i dizajnerzy powinni jedynie być siłą doradczą, i w żadnym wypadku nie powinni kreować konkretnych rozwiązań. Hansen twierdził, że „to, co dla jednostki najlepsze, wypływa z jej wnętrza i tylko ona wie, czego tak naprawdę pragnie”. W rozmowie z Orbistem, Hansen przyznawał, że Teoria Formy Otwartej była próbą odpowiedzi na system negujący indywidualizm i jednostkowość w architekturze. Hansen wierzył w kreatywność, świadomość oraz wyobraźnię ludzi. A także w ich umiejętność symbiozy i tworzenia wspólnego otoczenia, które byłoby atrakcyjne dla wszystkich mieszkańców konkretnego terenu [1] [2].

Twierdzenie Hansena o tym, że każdy może stworzyć swoją przestrzeń „dobrze”, czyli funkcjonalnie i oprawić ją w piękną formę wydaje się utopijne, w czystej postaci pozbawionym racji bytu. Może w latach 50-tych, kiedy idea ta się rodziła, ufność w talenty człowieka była większa, nieskażona jeszcze dzisiejszymi doświadczeniami? Doświadczeniami, które dość wyraźnie mówią, że kiedy pozwolimy na swobodne i niczym nieskrępowane działania człowieka wokół siebie – rodzi się z reguły chaos i bałagan przestrzenny jak i estetyczny.

Przykładowe efekty takiego otwartego i nieskrępowanego działania można obejrzeć w Chmielnickim na Ukrainie. Tu właśnie władze miasta zaproponowały mieszkańcom zaprojektowanie i wykonanie swoich ławek miejskich. Do dyspozycji mieszkańców przekazano standardowe ławki i każda z grup reprezentujących daną wspólnotę, ulicę czy

osiedle, „dokończyła” i wykonała swoją ławkę według własnego pomysłu. Oglądając wytworzone przez mieszkańców dzieła, nachodzą nas wątpliwości i pojawiają się pytania – właściwie jedno, główne pytanie – co jest tym „dobrem nadrzędnym”, które decyduje i kwalifikuje działania i pomysły mieszkańców do tego by się „stały”, by zaistniały w przestrzeni publicznej? Czy są to wartości artystyczne ustalone wg akademickich kryteriów – czy radość i satysfakcja mieszkańców z tego co sami zrobili? Bo przecież nie jest piękne to co jest piękne tylko z definicji, lecz to co się nam podoba. O gustach się podobno nie dyskutuje, ale w tej sytuacji nie sposób zapytać o kryteria, które warunkowałyby istnienie tego typu dzieł w przestrzeni. Pokazywać je i instalować, zaspokajając dążenia i pragnienia mieszkańców, czy za pomocą jakiejś instancji „urzędniczej”, korygować te zamiary czy odmawiać wręcz zgody na ustawienie tych prac w mieście?

Hansen wierzył, że ludzie mają w sobie tyle talentów i wyobraźni, by sprostać temu wyzwaniu i samodzielnie zacząć tworzyć swoją przestrzeń, a wg jego teorii, będą to wizje, które ze swej natury będą niezakończone, otwarte i pozwolą odbiorcy na własną interpretację. Co więcej, interpretacja ta ma dokonać się nie tylko na planie mentalnym, ale poprzez interakcje użytkownika z projektem i (być może) doprowadzić do zmiany tego ostatniego. Działania te będą więc fundamentalnie niedopowiedziane, niejednoznaczne, gotowe na przeczytanie i interpretację [7].

3. OTWARTA FORMA ŁAWKI – EFEKTY KONKURSU

Uczestnicy konkursu zapoznani z powyższymi uwarunkowaniami i zaopatrzeni w wiedzę dotyczącą definiowania formy i miejsca, w tym przede wszystkim społecznego aspektu ich odbioru – przystąpili do opracowywania indywidualnych form posiadających funkcję ławki. Świadomość oddziaływania formy w konkretnej przestrzeni jest jeszcze rzadko uwzględniana w projektowaniu mebli miejskich, a znaczenie jakie odgrywa ingerencja w określonym kontekście powoduje zupełnie inne podejście do projektu i jego roli dla tworzenia miejsca. Produkty seryjne tu zastąpiono indywidualnymi realizacjami zakładając, że ich oddziaływanie na otaczającą przestrzeń przyczyni się do wzmocnienia lub uruchomienia procesu tworzenia miejsca, *trzeciego miejsca* – a więc przestrzeni użytkowanej z wyboru i wpływającej na wzajemne interakcje pomiędzy jej użytkownikami [6].

W wyniku konkursu powstało 47 intrygujących projektów (wizualizacje, modele), zindywidualizowanych, wyrazistych, potrzebnych miastu, by nadać mu charakter. Nastąpiła swobodna kreacja otoczenia, gdzie rola projektanta w kształtowaniu przestrzeni polega przede wszystkim na tworzeniu wspomnianego wyżej „tła dla zdarzeń”. Stworzona mała architektura miała za zadanie eksponować ludzi i bogactwo ich codziennej aktywności w przestrzeni. Skupić się na grupowych działaniach i wydobywaniu ludzkiej podmiotowości, ale także na tworzeniu oparcia dla indywidualnej ekspresji każdego z mieszkańców. Powstałe projekty stały się narzędziem, które mogło być używane i przekształcane przez jej użytkowników, prosto i łatwo dostosowując się do ich zmiennych potrzeb [4].

Agata Bryk, zwyciężczyni konkursu, swoją pracą nawiązała do dawnej infrastruktury Kanału Bydgoskiego, w twórczy sposób inspirując się technologią z lat minionych. Powstał piękny i prosty w swej formie projekt, łączący tradycję z nowoczesnością, urzekający wszystkich swą rzeźbiarską strukturą i wyrazistością przekazu. Zaprojektowana „ławka” została zadedykowana konkretnej przestrzeni, stając się formą współtworzącą miejsce, stemplującą przestrzeń swoim indywidualizmem. Z drugiej strony okazało się, że zaproponowana ławka może znaleźć swoje miejsce także w innej lokalizacji i tym razem stać się formą definiującą tę przestrzeń od nowa. W obu przypadkach projekt sprawdził się i stał się elementem chętnie wybieranym przez użytkowników, umożliwiającym wzajemne interakcje, co stanowi podstawę idei formy otwartej Hansena. W obu przypadkach formy związane są z kontekstem nabrzeża i tam też zostały zlokalizowane. Przeprowadzony sondaż z użytkownikami ławek potwierdził ich akceptację. Respondenci zwrócili uwagę na atrakcyjność formy, jej dynamizm, możliwości zróżnicowanego sposobu korzystania zachęcającego do wzajemnych interakcji. Jednocześnie zlokalizowanie formy w świadomo-

mie dobranym kontekście przestrzennym spowodowało, że ławka stała się uczestniczką większej aktywności użytkowników, a swoją niecodzienną formą zmobilizowała do różnorodnych działań w czasie relaksu na świeżym powietrzu.

Projekt Anny Cichosz inaczej niż dotychczas traktuje kontakt między użytkownikami, umiejscawiając ich naprzeciwko siebie, dając bardziej bezpośrednią formę kontaktu niż tradycyjna ławka. Powstała bardzo uniwersalna idea, pasująca zarówno do zabudowy śródmiejskiej, jak i do różnego rodzaju skwerów, parków i terenów zielonych. To projekt, który bazuje na poszukiwaniu ciekawej formy jako priorytetu. Intrygujący kształt i sposób osadzenia użytkowników na ławce ma wyzwolić chęć skorzystania z niej, potraktowania jako ciekawostki, którą warto zobaczyć, na której warto usiąść, a przez sposób umiejscowienia użytkowników - porozmawiać. Takie podejście do formy daje możliwość wyboru lokalizacji, którą chcemy podkreślić, zwrócić uwagę na jej atrakcyjność, uczynić z niej nowe miejsce. W przypadku tego projektu stało się więc odwrotnie niż w poprzednim przykładzie. Ławce poszukano lokalizacji, odpowiedniego kontekstu dla niej samej, a jednocześnie miejsca, które daje możliwość obserwacji zarówno interesujących obiektów, jak i poruszających się obok ludzi. Dwie ławki Ring ustawiono w kontekście budynku bydgoskiej Opery Nova (podobna obłocność kształtów), w sąsiedztwie nabrzeża, z widokiem na najwartościowsze obiekty na Wyspie Młyńskiej, ale w szczególności forma została skojarzona z znajdującym się w jej bezpośrednim sąsiedztwie amfiteatrem. Ławki Ring stały się naturalnym dopełnieniem przestrzeni, jednej z ulubionych, już zdefiniowanej i zaakceptowanej przez użytkowników. Hansenowskie formy otwarte podkreśliły atrakcyjność lokalizacji, wpisanie się w kontekst w sposób, który nie zburzy już zdefiniowanej przestrzeni. Jednocześnie są to obiekty samodzielne, które skupiają na sobie uwagę niezależnie od wybranej dla nich lokalizacji. To ławki gdzie zarówno można patrzeć w oczy, jak i w dal, rozmawiać i oglądać, pozostać i wracać.

Projekt Ewy Grzelczak zachwyca skalą - przeniesieniem form architektonicznych do małej architektury. W projekcie tym forma została zadedykowana potencjalnemu inwestorowi, którym miała być firma Gotowski budująca konstrukcje mostowe. Analiza lokalizacji najatrakcyjniejszych form i ich akceptacja społeczna pozwoliły założyć, że formy do siedzenia w sąsiedztwie mostów mogą wygenerować warunki do stworzenia kolejnej przestrzeni wybieranej przez użytkowników z powodu niebanalnej formy, ciekawego otoczenia - bliskości mostu i rzeki. Badanie oddziaływania dialogu jaki prowadzić będą ze sobą te dwie formy i potencjał, jaki stworzą dla zdefiniowania kolejnego miejsca podlega obecnie analizom na poziomie modelowania prototypu.

Większość propozycji m.in. wyróżniona Moniki Pulikowskiej opierała się na przyjętych wcześniej założeniach hansenowskiej idei, w których to sami mieszkańcy tworzyliby nową jakość przestrzeni, „kończąc” projekt według własnych potrzeb. W tym wypadku tworzywem są metalowe rury, pozwalające na dowolne ich kształtowanie i dopasowywanie do wyznaczonego terenu. Można z nich formować ławki, stojaki do rowerów, stoliki i platformy do siedzenia oraz indywidualne, dostosowane do przestrzeni formy przeznaczone do zabaw dla dzieci. Okazuje się, że wykonawstwo i realizacja projektu, to działania, które mogą diametralnie zmienić jego obraz w odbiorze społecznym. Nawet najlepsze projekty, mogą być zmarnowane przez wykonawcę, nieświadomego idei, która zawarta jest w powstającym dziele. To „marnowanie” potencjału wydaje się już być naszą specjalnością, gdyż także projekty Hansena były kaleczne przez budowlanców, o czym także piszą Filip Szpringer czy Marcin Piotrowski w swym artykule - „Jego naprawdę dobre projekty, były bezlitośnie niszczone przez socrealistyczny system. I to wcale nie od strony politycznej, ale od tej najbardziej przyziemnej – realizacyjnej. Ci którzy pamiętają PRL, pamiętają też wszechobecne fuszerki, niechlujstwo i bylejakość. Projekty Hansenów zawsze powstawały w takiej formie w jakiej oni je projektowali. Prawie zawsze. To „prawie” zabijało istotę tego co robili.... Jeśli cokolwiek projektujecie, to znacie uczucie, gdy dostarczacie jakieś rozwiązanie, które się podoba, ale później (już bez konsultacji z Wami) wylatuje z niego kilka szczegółów i z projektu robi się jego zaprzeczenie. Oczywiście osoby reali-

zując go i nie znające szerszego kontekstu nie dostrzegają tego faktu. Na końcu okazuje się, że projekt był bez sensu” [7] [9].

Przykładem cytowanego „zabicia” istoty projektu jest realizacja ławki SLUICE BENCH na Wyspie Młyńskiej. Wykonawca samowolnie zmienił sposób posadowienia ławek, kompletnie niszcząc zamysł autorki projektu. Upraszczając i ułatwiając sobie montaż, zmienił konstrukcję ławek, obcinając część mającą spoczywać w fundamencie, a zamiast nich, dospawał dodatkowe podpory, co diametralnie zmieniło ideę tego projektu. Jest to przykład braku wyobraźni i lekceważącego podejścia do realizacji wybranej koncepcji i zupełnego braku zrozumienia i szacunku do pracy innych.

Ułatwienie sobie montażu, niewykonanie prac zgodnie z dokumentacją i posadowienie ławek bezpośrednio na ziemi, spowodowało zachwianie proporcji w ich strukturze. Wspaniały pomysł stał się po zamontowaniu tylko namiastką nagrodzonego projektu.

4. PODSUMOWANIE

Projektowanie małych form architektonicznych dla określonego kontekstu, może wykraczać daleko poza poprawność doboru kształtu, materiału i funkcjonalności. Swoista akupunktura przestrzenna pozwala na świadome poszukiwanie i „stemplowanie” wybranego obszaru.

Miasto, które poszukuje swojej tożsamości lub chce ją podkreślać buduje a także świadomie definiuje miejsca - dla ludzi i ich swobodnego wyboru.

Projekty powstałe w wyniku badań i konkursu pozwalają w efekcie definiować przestrzeń obojętną, podkreślają niedostrzegane walory, a co najważniejsze – odnajdą użytkowników, którzy dzięki nim poczują indywidualność, niepowtarzalność miejsc, które staną się dla nich swoimi. Współczesna interpretacja Idei Otwartej Formy Hansena stała się dodatkowym doświadczeniem badawczym wskazującym z jednej strony na wagę upodmiotowienia przestrzeni, z drugiej zaś na konieczność świadomego monitorowania jej transformacji. Utopijna wizja uczestniczenia mieszkańców w kreowaniu swego otoczenia, niemożliwa do realizacji w czasach PRL-u, obecnie staje się realniejsza dzięki stosowaniu szerokich konsultacji społecznych.

Studium bydgoskiego przypadku może pomóc projektantom w ich decyzjach dotyczących kształtowania przestrzeni miejskiej z intencją zdefiniowania tej przestrzeni dla mieszkańców. Bydgoszcz identyfikuje określone przestrzenie dzięki aktywności społecznej i działaniom porządkującym estetykę [8]. Świadome stworzenie formy do określonego miejsca lub dobranie właściwego kontekstu do zaprojektowanej formy - w każdym wypadku chodziło o taki design, który wykreuje nową jakość przestrzeni lub trafnie ją uzupełni, tworząc zaczyn nowego miejsca lub „dostrajając” istniejące. Cały temat projektowo – badawczy prowadził ze studentami dr hab. Romuald Fajtanowski. Analizę kontekstów przestrzennych wraz z badaniem odbioru społecznego prowadziła mgr Ewa Raczyńska-Makowska.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Gorządek E., *Oskar Nikolai Hansen*, <http://culture.pl/pl/tworca/oskar-nikolai-hansen> – 2014 (dostęp: 28.12. 2017).
- [2] Hansen O., *Ku Formie Otwartej, Zachęta - Narodowa Galeria Sztuki* – 2005, (dostęp: 28.12. 2017).
- [3] Forma otwarta – teoria, https://archirama.muratorplus.pl/encyklopedia-architektury/forma-otwarta-teoria,62_4449.html, (dostęp: 28.12. 2017)
- [4] Oskar Hansen. Wystawa w Yale School of Architecture w New Haven, <https://artmuseum.pl/pl/wystawy/oskar-hansen-forma-otwarta-5>, (dostęp: 29.12. 2017)

- [5] Teoria formy otwartej, Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Teoria_formy_otwartej, (dostęp: 28.12. 2017)
- [6] Oldenburg R., „The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community”, Paperback – August 18, 1999.
- [7] Piotrowski M., Oskar Hansen i Forma Otwarta, czyli o wyjątkowym architekcie – O Nowy Modernizm! – 2014.
- [8] Raczyńska-Mąkowska E., Centrum Bydgoszczy – poszukiwanie tożsamości miejsca drogą budowy społeczności lokalnych, [w:] Środowisko Mieszkaniowe wyd. Politechniki Krakowskiej, 17/2017, s. 19-44.
- [9] Springer F., Zaczyn. O Zofii i Oskarze Hansenach, wyd. Karakter – 2013.
- [10] Sulikowska A., Teoria Formy Otwartej i Linearny System Ciągły. O poszukiwaniach założeń koncepcji Oskara Hansena w obecnej rzeczywistości przestrzennej Poznania – Uniwersytet A. Mickiewicza w Poznaniu – 2015.

AUTHOR'S NOTE

Romuald Fajtanowski – habilitated doctor, graduate of Academy of Fine Arts (ASP) in Gdańsk. Since graduation in 1987 he has been working as a designer. So far he has created almost 200 design projects and more than 300 complex graphic studies. He has cooperated with many companies in the country and abroad. The projects he was involved in, were granted an award TERAZ POLSKA emblem, four times and DOBRY WZÓR mark three times. Since 2007 he has been working in the Department of Design, UTP in Bydgoszcz, offering classes in an authorial laboratory for specialist design; he also is the head of a furniture design workshop at the faculty of Interior Architecture.

Ewa Raczyńska-Mąkowska is graduate of the Preservations of Monuments at Nicolaus Copernicus University, also Urban Planning and Spacial Economy at Warsaw University of Technology. She works in Plant Design at University of Science and Technology in Bydgoszcz, giving classes within range of the cultivation of space. She is making doctorate about renewal conditioning...

O AUTORZE

Romuald Fajtanowski – doktor habilitowany, absolwent ASP w Gdańsku. Od momentu ukończenia studiów w 1987 roku, pracuje jako projektant. Do tej pory opracował prawie 200 projektów wzorniczych i ponad 300 kompleksowych opracowań graficznych. Współpracował z wieloma firmami w kraju jak i za granicą. Projekty, w opracowaniu których uczestniczył, czterokrotnie uzyskały Godło TERAZ POLSKA, trzykrotnie znak DOBRY WZÓR. Od 2007 roku pracuje w Zakładzie Wzornictwa UTP w Bydgoszczy, prowadząc zajęcia w autorskiej pracowni projektowania specjalistycznego, a także prowadzi pracownię projektowania mebli na Architekturze Wnętrz.

Ewa Raczyńska-Mąkowska - absolwentka Konserwacji Zabytków na UMK w Toruniu oraz Urbanistyki i Gospodarki Przestrzennej na Politechnice Warszawskiej. Pracuje w Zakładzie Wzornictwa na Uniwersytecie Technologiczno-Przyrodniczym w Bydgoszczy, prowadząc zajęcia z zakresu kształtowania przestrzeni. Doktorantka na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej. Członek Rady do Spraw Estetyki przy Prezydencie Miasta.

Contact | Kontakt: romuald.f@op.pl; ewarm63@gmail.com